

Volume 9, Issue 3, May 2022, p. 288-300

Article Information

Article Type: Research Article

This article was checked by iThenticate.

Doi Number: <http://dx.doi.org/10.17121/ressjournal.3152>

ArticleHistory:

Received

06/03/2021

Accept

06/05/2022

**Available
online**

15/05/2022

A SEMANTICAL APPROACH TO THE CONCEPTS OF "USR" AND "YUSR" IN THE QUR'AN

KUR'ÂN'DA "USR" VE "YÜSR" KAVRAMLARINA SEMANTİK BİR YAKLAŞIM

Mekki SOLMAZ¹

Abstract

This research aims to know the lexical meanings of the concepts "usr" and "yusr", the words and concepts derived from them, their contextual meanings, the use of the words "usr" and "yusr" in the field of education and their derivatives in general. The research also aims to make the reader think with a religious view of the meanings of the concepts of "usr" and "yusr" based on the science of Islamic education. The concepts of "usr" and "yusr" are used in many senses in the Qur'an. In general, the concept of "usr" is "difficulty"; The concept of "yusr" is used in the sense of "convenience". Because difficulty and convenience are encountered in all areas of life. Within the framework of the meaning drawn by the Qur'an to the concepts of "usr" and "yusr", the main thing is convenience and difficulty is purient and temporary. Therefore, one must make an effort to get rid of every difficulty suffered. The value of a job gained through this effort will also be much better known. The value of easily obtained work is unknown. The concepts of "usr" and "yusr" are commonly used in the Qur'an with different variants. The life of this world brings with it many difficulties. From this point of view, there is an easy side to everything as well as a difficulty side. It is a Quranic understanding that ease comes after every difficulty. The difficulty is achieved by folding ease. It is expressed in the Qur'an that ease will be provided to all who believe, do good deeds and have good morals. It is stated that this convenience will be obtained as a result of patience. Otherwise, it is mentioned that in case of denial, bad deeds and immorality, the person will be challenged.

Keywords: Tafsir, Qur'an, Usr (Hardship), Yusr (Ease), Semantic.

Özet

Bu araştırma, "usr" ve "yusr" kavramlarının sözcüksel anlamlarını, bunlardan türetilen kelimeleri ve kavramları, bağlamsal anlamları, "usr" ve "yusr" kelimelerinin eğitim alanında kullanımlarını ve genel anlamda türevlerini bilmeyi amaçlamaktadır. Araştırma, aynı zamanda İslami eğitim bilimine dayanarak "usr" ve "yusr" kavramlarının anlamlarına dini açıdan bir bakışla okuyucuyu düşünmeye sevk etmesini de hedeflemektedir. "Usr" ve "yusr" kavramları Kur'an'da birçok anlamda kullanılmaktadır. Genel olarak "usr"

¹ Dr., Diyanet İşleri Başkanlığı, Adana İl Müftü Yardımcısı, E Mail : mekkisolmaz70@gmail.com, ORCID : 0000-0003-3245-3701

kavramı "zorluk"; "yüsr" kavramı ise "kolaylık" anlamında kullanılır. Zira zorluk ve kolaylık hayatın tüm alanlarında karşılaşılan bir durumdur. Kur'an'ın "usr" ve "yüsr" kavramlarına çizdiği anlam çerçevesinde aslolan husus kolaylık olup zorluk ise arızı ve geçicidir. Bundan dolayıdır ki kişi çekilen her zorluktan kurtulmak için bir çaba ortaya koymalıdır. Ortaya konulan bu çabayla kazanılan bir işin kıymeti de çok daha iyi bilinecektir. Kolay bir şekilde elde edilen işlerin kıymeti bilinmez. "Usr" ve "yüsr" kavramları Kur'an'da değişik türevleriyle sıkça kullanılan kavramlardır. Dünya hayatı birçok zorluğu da beraberinde getirmektedir. Bu açıdan bakıldığı zaman her işin bir kolay tarafı olduğu gibi bir zorluk tarafı da görülmektedir. Her zorluktan sonra bir kolaylığın gelmesi Kur'ânî bir anlayıştır. Zorluğa katlanarak kolaylığa ulaşılmaktadır. İman edip, salih amel işleyen ve güzel ahlaklı olan herkese bir kolaylığın sağlanacağı Kur'an'da ifade edilmektedir. Sağlanacak bu kolaylık ise sabrın sonucunda elde edileceği belirtilmektedir. Aksi durumda ise yani inkâr, kötü amel ve ahlaksızlık durumunda ise kişiye zorluk verileceği zikredilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Kur'an, Usr, Yüsr, Semantik.

GİRİŞ

Kur'an-ı Kerim, en asil ve her şeyi tafsilatlı bir şekilde açıklayan son peygamber âlemlere rahmet olarak gönderilen Hz. Muhammed'e nazil olan son vahiydir. Bilimsel ilerlemenin mucizelerle sağlam bir şekilde tesis edildiği, i'cazî yönünün de en mükemmel olduğu İslam'ın ebedî mucizesidir. Allah, insanları karanlıklardan aydınlığa çıkarıp dosdoğru yola yönlendirilmeleri için Kur'an'ı Peygamberimiz Hz. Muhammed'e indirmiştir.

Kur'an, kendinden önceki kitapları da içeren ve tamamlayan tüm mucizelerle Müslümanlara bir hediye olarak nazil olmuştur. Burada izah edilmeye çalışılan mucize, Müslüman alimlerin de izah ettiği gibi, peygamberler olduğunu iddia eden kişiler aracılığıyla meydana gelen olağanüstü olaylar, şek ve şüphe içinde olanların kehanetlerini de bitirip ortadan kaldıran, karşı tarafı inandıracak ve imana sevk edecek, bir kez daha meydan okuyamayacak hale getiren delillerdir. Buna ilave olarak Kur'an mana itibariyle mucize olabilecek her ihtimali de içermektedir. Lafızları ve üslubu itibariyle bir mucizedir. Uyum itibariyle bir harfin bile yerine başka bir harfin gelemeyeceği, bir kelimenin yerine başka bir kelimenin gelemeyeceği, bir cümlenin yerine başka bir cümlenin gelemeyeceği, gelmesi halinde de vermek istenilen manayı veremeyecek tarzda her yönü ile mucize bir kitaptır. Beyan ve nazım yönünden de bir mucizedir. Zira okuyucu, yaşamın, evrenin ve insanın resmini ve ruhunu onda bulmaktadır. Manası itibariyle de mucizedir. Zira okuyucu, insanın gerçeğini, var olma misyonunu ve onu ortaya çıkaran anlamlarını onda bulmaktadır. İşte bu farklı mucizelerden ötürü bu dünyada hiç kimse Allah'ın Kur'an'daki sure ve ayetlerine muadil bırakın bir sureyi bir ayeti bile getiremez ve kıyamete kadar da getiremeyecektir.

"Usr" ve "yüsr" kavramları eğitim faaliyetlerinde de kullanılmaktadır. Bundan dolayıdır ki öğretmen ve eğitimcilerin tasarım faaliyetlerini etkin ve verimli bir şekilde planlama becerisine sahip olmaları gerekmektedir. Zira ta'lim, terbiye ve öğrenme, öğrencilerin yeteneklerini geliştirme umuduyla öğrenme sürecine yardımcı olmak ve öğrenmeyi basitleştirmek için tasarlanmış ve planlanmış olaylardan veya durumlardan uzak durmaması gerekmektedir. Bunun içindir ki, öğretmen, öğrencilerin anlamasını kolaylaştırmak için öncelikle çalışmayı ve planlamayı tasarlamalı ve en iyi sonucu almak adına öğretme ve öğrenme sürecini iyileştirmeyi, planlamayı ve tasarlamayı eğitimde bir başlangıç noktası olarak kullanmalıdır. Bununla beraber, öğretmenler de öğrencileri zor derslerin kâbusundan ve sıkıntısından kurtarıp gelecekte başarılı olabilmeleri için motive etmelidir.

Arapçada kelime dağarcığının bol ve geniş olduğu bilinmektedir. Kelimelerin ve anlamların çeşitliliği, eşanlamlı veya zıt anlamlı olsun, birbiriyle hiçbir ilgisi olmayan kelimelerin ve anlamların çeşitliliği bile Kur'an'ın hem nüzul vaktinde hem de kıyamete kadar ilelebet bir mucize olduğunu göstermektedir. Dil açısından Kur'an bağlamı çok güzel edebî değerler de içermektedir. Bu yüzden incelenmesi ve araştırılması da genel anlamda çok ilginç sonuçlar doğurmaktadır. Gerek Arapça dilinin gerekse de Kur'an

dilinin sistematik doğası gereği, sınırsız bir şekilde üzerinde çalışılmasına ve araştırılmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Kur'an, lafızları ve üslubu, mana ve uyumu, beyan ve nazımı yönüyle, kelimeleri ve dil özellikleri itibariyle bir mucizedir. Okuyucu Kur'an'ın mucizelerine kelime açısından baktığında, birçok anlamı olan kelimeler, anlam bilimi açısından baktığında ise, bir kelimenin ortak olarak adlandırılan birçok anlamı olduğu gerçeğine ulaşacaktır. Gerek kelime gerekse de anlam itibariyle çeşitlilik arz eden iki kelimeye bu araştırmada değinilecektir. Bu iki kelime, araştırmanın başlığında da ifade edildiği üzere "usr" ve "yüsr" kelimeleridir. *"Onlar, Allah'ın başlangıçta yaratmayı nasıl yaptığını, sonra onu nasıl tekrarladığını görmüyorlar mı? Şüphesiz bu, Allah'a göre kolaydır."*²; *"Biz onu en kolay olana kolayca iletiriz."*³; *"Biz de onu en zor olana kolayca iletiriz."*⁴ *"Şüphesiz güçlülükle beraber bir kolaylık vardır. Gerçekten, güçlülükle beraber bir kolaylık vardır."*⁵ Bu ve buna benzer ayetlerde geçen "usr" ve "yüsr" kelimelerinin semantiği yapılarak geçtiği ayetler üzerinden konuya açıklık getirilecektir.

"Usr" ve "yüsr" kelimelerinin birbirine zıt iki kelime olduğu ve aynı zamanda her iki kelimenin de ortak olan çeşitli anlamları olduğu bilinmektedir. Kelimelerin, ifadelerin ve cümlelerin her biri bazen aynı anlamlara gelse de bazen de zıt anlamlara gelebilmektedir. Bir kelimenin değişik ve müşterek birçok anlamları bulunabilir. Bunun gibi ifadelerin ve cümlelerin de birbirine zıt ya da birbirini destekleyen anlamları bulunabilmektedir. el-İnşirâh suresi 5 ve 6. Ayetlerde geçen (العُسْرُ يُسْرًا) ifadeleri, her zorluk ve sıkıntının bir çıkış yolu vardır, yani çözülemeyecek ve halledilmeyecek hiç bir zorluğun bulunmadığını, her güçlülüğün akabinde bir kolaylığın olduğunu ifade etmektedir. Her zorluğun ve sıkıntının bir çıkış yolu vardır. Hiç bir zorluk çözümsüz değildir. Allah bir fakirin durumunu ansızın değiştirir, fakir fakirlikten kurtulup ansızın zengin olabilir. Hiçbir arkadaşı olmayan bir kişiyi ansızın bir çok arkadaşa sahip kılabilir. Çok cahil ve bilgisiz bir durumdan bilgili ve ilim sahibi bir duruma dönüştürebilir. Her tarafı düşmanlar ile dolu olan birilerini düşmansız ve dostlarla dolu bir ortama nakledebilir. Buna benzer değişik olumsuzlukları olumlu hale çevirebilir.

"Usr" ve "Yüsr" Kelimelerinin Kur'an'daki Anlamları

"Usr" (عسر) zor/zorluk kelimesi Arapçada mastar bir kelime olup, müştaklarıyla birlikte toplamda on iki yerde, bunun zıt anlamı olan "yüsr" (يسر) kelimesi de mastar olarak kullanılan bir kelime olup, Kur'an-ı Kerim'de müştaklarıyla beraber toplamda kırk bir yerde geçmektedir. Ayetlere geçmeden önce "usr" ve "yüsr" kelimelerinin sözlük anlamlarını vermek faydalı olacaktır.

"Usr" kelimesi ise "ع س ر" kökünden türemiş, "yüsr" kelimesinin zıddı olup sözlükte şiddet, zorluk, zor gün, zorlamak, zor günde bir şey istemek anlamlarında kullanılmaktadır.⁶

"Yüsr" kelimesi "ي س ر" kökünden türemiş olup sözlükte bolluk, zenginlik, müstağni olmak, kolay, kolay liderlik tasavvuru, hazırlamak, azlık anlamlarında kullanılmaktadır.⁷

"Yüsr" kelimesinin terim anlamı ise, sözlük anlamı olan kolaylık ile hemen hemen aynıdır. Bununla beraber "yüsr" kelimesi, nefsi zorlamayan ve bedene ağırlık vermeyen iş olarak da tanımlanmıştır.⁸ "Yüsr" kelimesinin gerek sözlük anlamı gerekse de terim

² el-Ankebût 29/19.

³ el-Leyl 92/7.

⁴ el-Leyl 92/10.

⁵ el-İnşirâh 94/5,6.

⁶ Cevherî, İsmail b.Hammad; *es-Sihâh*, (Beyrut: Dâru'l-İlm lilmelayin, 1979), "usr", 2/447; İbn Manzûr, Muhammed b. Mükerrrem b. Ali, *Lisânü'l-Arab* (Beyrut: Darü Sâdir, 2010), "usr", 6/4958.

⁷ Cevherî, *es-Sihâh*, "ysr", 6/1278; Firuzâbâdî, Mecduddin Muhammed b. Yakub, *el-Kamusu'l Muhit*, (Mısır: Müessesetu'r-Risâle, trs), "ysr", 2/169; Rağib Ebi'l Kasım Muhammed b. Hüseyin İsfahânî, *el-Müfredât fî Garîbi'l-Kur'an*, "ysr", (Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, trs.), 847.

⁸ Kasımî, Muhammed Cemaluddin, *Mehâsinu't-Te'vîl*, (Kahire: byy,1957), 3/427.

anlamı olarak ifade edilen "kolaylık", herhangi bir hususla ilgili olmanın ötesinde, özel bir ifade olarak İslam dininin ahkâmında gözetilen bir gayeyi vurgulamak için de kullanılmaktadır. Nitekim bu gayenin gözetildiği ayetler yeri geldiğinde zikredilecektir.

Usr Kelimesinin Semantiği

"Usr" (ع س ر) kelimesi fiil kökeni itibariyle çeşitli anlamlarda kullanılmaktadır. (عَسَرَ - يَعْسُرُ) şeklinde gelip zorluk, sıkıştırmak ve güçlük anlamında,⁹ (عَسِرَ - يَعْسِرُ - عَسْرًا) şeklinde zor ve güç olmak anlamında,¹⁰ (عَسَرَ - يَعْسُرُ - عَسْرًا) şeklinde zor olmak anlamında,¹¹ (عَاسَرَ) şeklinde güçlük çıkardı anlamında,¹² (عَسَّرَ) şeklinde sıkıştırdı, muhalefet etti anlamında,¹³ (أَعَسَرَ) şeklinde dara girmek ve uğursuzluk anlamında,¹⁴ (تَعَسَّرَ) şeklinde güçleştirdi anlamında,¹⁵ (تَعَسَّرَ) şeklinde güçleştirmek, zorluk içinde olmak ve ihtilafa düşmek anlamında,¹⁶ (اِعْتَسَرَ) şeklinde zorlandı ve cebretti anlamında,¹⁷ (اِسْتَعَسَرَ) şeklinde karmaşık olmak şiddetlenmek anlamında kullanılmaktadır.¹⁸

(ع س ر) kökünden müştak isimler ise, (أَلْعَسْرُ - أَلْعُسْرُ - أَلْعُسْرُ - أَلْمُعْسُورُ) şekillerinde zor ve güç olan iş anlamında,¹⁹ (عَسِيرٌ - عَسِيرٌ) şeklinde beşinci babın sıfatı olup zor olan iş anlamında,²⁰ (عُسْرَةٌ) şeklinde mal bulmanın zorluğu, güçlük ve darlık anlamında,²¹ (أَعْسَرَ) şeklinde solak kişi anlamında,²² (مُعْسِرَةٌ) şeklinde güçlük ve perişanlık anlamında,²³ (مُعْسُورٌ) şeklinde kolayın zıddı olan zor olmak anlamında,²⁴ ve (عُسْرَى) şeklinde kolaylığın gitmesi, zor ve sıkıntılı iş anlamında kullanılmaktadır.²⁵

"Usr" kelimesi zorluk anlamında olup kolaylığın zıddıdır.²⁶ Yardımın veya desteğin azlığı anlamına da gelmektedir.²⁷ Kur'an'daki "usr" kelimeleri genel itibariyle zorluk anlamında kullanılmıştır. Ancak bu zorluk maddi olabileceği gibi manevi de olabilir. Bazen de dünyevi olabileceği gibi uhrevî de olabilir. "Usr" kavramı farklı anlam ve farklı alanlarda kullanılmış ancak bu anlam alanları birbiriyle uzak alanlar değildir. Hepsinde en temel nokta ise bir zorluğun, bir güçlüğü ve bir meşakkatin var olmasıdır. Bu zorluklar çeşitli şekillerde ortaya çıkar. Bundan dolayıdır ki mümin, dünyadaki her işte bir zorluğun olduğunu dikkate almalı ve hayatını ona göre idame etmelidir.

"Usr" kelimesi Kur'an'da en sık kullanılan anlamlarına göre zikredilip ayetler o minval üzere serd edilecektir.

a. **Zorluk, Güçlük ve Meşakkat Anlamında Kullanılması:** يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ "Allah, size kolaylık diler, zorluk dilemez."²⁸ وَلَا تُزْهِقْنِي مِنْ أَمْرِي عُسْرًا "ve bu işimde bana güçlük

⁹ Cevherî, *es-Sihâh*, "usr", 2/447.

¹⁰ İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab*, "usr", 10/ 145; Cevherî, *es-Sihâh*, "usr", 2/447.

¹¹ Cevherî, *es-Sihâh*, "usr", 2/447; İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab*, "usr", 10/ 145.

¹² İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab*, "usr", 10/ 146; Cevherî, *es-Sihâh*, "usr", 2/448; Topaloğlu, Bekir ve Karaman, Hayreddin, *Yeni Kamus*, (İstanbul: Ensar Neşriyat, 1980), 268.

¹³ İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab*, "usr", 10/ 145; Cevherî, *es-Sihâh*, "usr", 2/447; Topaloğlu-Karaman, *Yeni Kamus*, 268.

¹⁴ Cevherî, *es-Sihâh*, "usr", 2/447; İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab*, "usr", 10/ 145.

¹⁵ Zebidî, Ebu'l-feyz Murtaza Muhammed b. Muhammed, *Tacü'l-Arus min Cevahiri'l-Kamus*, edit: Abdulmunim Halil İbrahim, Kerim Seyyid Muhammed Mahmud, (Beyrut: Darü'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1428), "usr", 13/17.

¹⁶ Topaloğlu-Karaman, *Yeni Kamus*, 268.

¹⁷ Topaloğlu-Karaman, *Yeni Kamus*, 268.

¹⁸ İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab*, "usr", 10/ 145.

¹⁹ Ferâhidî, Ebu Abdillah Halil bin Ahmed, *Kitabü'l-Ayn*, (Beyrut: Müessesetü'l-A'lemi Li'l- Matbuat, 1988), 1/326.

²⁰ Zebidî, *Tacü'l-Arus min Cevahiri'l-Kamus*, "usr", 13/16-17.

²¹ Topaloğlu-Karaman, *Yeni Kamus*, 268.

²² Mütercim Asım Efendi, *Kâmüsu'l-Muhit Tercümesi*, Hazırlayan: Mustafa Koç, Eyyüp Tanrıverdi, (İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2013), 3/2176.

²³ Mütercim Asım Efendi, *Kâmüsu'l-Muhit Tercümesi*, 3/2176.

²⁴ Cevherî, *es-Sihâh*, "usr", 2/447; Ferâhidî, *Kitabü'l-Ayn*, 1/326.

²⁵ Cevherî, *es-Sihâh*, "usr", 2/447; Topaloğlu-Karaman, *Yeni Kamus*, 268.

²⁶ İsfahânî, *el-Müfredât fî Garibi'l-Kur'an*, "usr", 500; Cevherî, *es-Sihâh*, "usr", 2/447.

²⁷ Ferâhidî, *Kitabü'l-Ayn*, 1/326.

²⁸ el-Bakara 2/185.

çıkarma.”²⁹ فَإِنَّ مَعَ “Allah, bir güçlükten sonra bir kolaylık yaratacaktır.”³⁰ الْعُسْرُ يُسْرًا إِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا “Şüphesiz güçlükle beraber bir kolaylık vardır. Gerçekten, güçlükle beraber bir kolaylık vardır.”³¹ Zikredilen bu ayetlerde annenin çocuğunu emzirmekten kaynaklanan bir güçlükten,³² babanın ayrıldığı eşine vereceği ücretten kaçınmak suretiyle meydana gelebilecek bir güçlükten, annenin çocuğu emzirmek istememesi durumunda da meydana gelebilecek bir güçlükten,³³ ayrıca kadının sağlık nedenlerinden veya yeniden evlenmek istemesinden ötürü bebeği emzirmeme/emzirememe durumu söz konusu olur ki bu durumda da kaynaklanan bir güçlükten³⁴ söz edilmektedir.

b. **Dinin Esaslarını Yerine Getirememeye Zorluğu Anlamında Kullanılması:** وَإِنْ كَانَ دُوْرٌ “Eğer borçlu darlık içindeyse, ona eli genişleyinceye kadar mühlet verin.”³⁵ Ayette eğer borçlu sıkıntı çekiyorsa ve ödeme gücü de yoksa genişliğe çıkıp ödeme gücü elde edinceye kadar beklemeyi ifade etmektedir.³⁶

c. **İşin Zorluğu ve Şiddeti Anlamında Kullanılması:** لَقَدْ تَابَ اللَّهُ عَلَى النَّبِيِّ وَالْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ الَّذِينَ اتَّبَعُوهُ فِي سَاعَةِ الْعُسْرَةِ مِنْ بَعْدِ مَا كَادَ يَزِيغُ قُلُوبَ فَرِيقٍ مِّنْهُمْ كِاسْمِ الْكَلْبِ “Andolsun Allah; Peygamber ile içlerinden bir kısmının kalpleri eğrilmeğe yüz tuttuktan sonra, sıkıntılı bir zamanda ona uyan muhacirlerle ensarın tövbelerini kabul etmiştir.”³⁷ Buradaki sıkıntılı zamandan maksat Hendek günündeki sıkıntıya veya daha başka sıkıntılı günlere işaret ediyor denilse de asıl maksat, Tebuk seferi sırasında çekilen sıkıntılar ve bu seferin en sıkıntılı günü anlamında kullanıldığı ifade edilmektedir.³⁸ Tebuk seferi için, “zorluk seferi” ifadesinin kullanılmasının nedeni olarak binek, azık ve suların çok az, sıcaklığın ise çok şiddetli olmasıdır. Bundan dolayı Tebuk seferine katılanlar büyük bir sıkıntıya düşmüşlerdir.³⁹

d. **Kıyamet Günü Anlamında Kullanılması:** مُهْطِعِينَ إِلَى الدَّاعِ يَقُولُ الْكَافِرُونَ هَذَا يَوْمَ عَسِيرٍ “Davetçiye doğru koşarlarken kâfirler, “Bu zor bir gün” derler.”⁴⁰ الْمَلِكُ يَوْمَئِذٍ الْحَقُّ لِلرَّحْمَنِ وَكَانَ يَوْمًا “O gün gerçek hükümranlık Rahmân’ındır ve kâfirlere zorlu bir gün olacaktır.”⁴¹; فَذَلِكَ يَوْمَئِذٍ يَوْمٌ عَسِيرٍ “İşte o gün çetin bir gündür.”⁴² Kıyamet günü çok şiddetlidir. Kâfirler için o gün çok büyük bir zorluk vardır. Bu zorluk arasında kolaylık yoktur ve hiç bir şey de bu güçlüğü ortadan kaldıramaz.⁴³

e. **Eşler Arasındaki Anlaşmazlık Anlamında Kullanılması:** أَسْكِنُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ سَكَنْتُمْ مِنْ وَجْدِكُمْ وَلَا تُضَارُوهُنَّ لِتُضَيِّقُوا عَلَيْهِنَّ وَإِنْ كُنَّ أَوْلَاتٍ فَأَتَيْنَا فِي أَهْلِ بَيْتِكُمْ وَأَنْتُمْ زَوَّجْتُمْ وَأَنْتُمْ بَيْنَكُمْ وَلَا تَضَارُوهُنَّ لِتُضَيِّقُوا عَلَيْهِنَّ وَإِنْ كُنَّ أَوْلَاتٍ فَأَتَيْنَا فِي أَهْلِ بَيْتِكُمْ وَأَنْتُمْ زَوَّجْتُمْ وَأَنْتُمْ بَيْنَكُمْ وَلَا تَضَارُوهُنَّ لِتُضَيِّقُوا عَلَيْهِنَّ “Onları (iddetleri süresince) gücünüz nispetinde, oturduğunuz yerin bir bölümünde oturtun. Onları sıkıntıya sokmak için kendilerine zarar vermeye kalkışmayın. Eğer hamile iseler, doğum yapınca kadar nafakalarını verin. Sizin için (çocuğu) emzirirlerse (emzirme) ücretlerini de verin ve aranızda uygun bir şekilde anlaşın. Eğer anlaşamazsanız, çocuğu baba hesabına başka bir kadın emzirecektir.”⁴⁴ لِيُنْفِقَ ذُو سَعَةٍ مِنْ سَعَتِهِ وَمَنْ قُدِرَ عَلَيْهِ رِزْقُهُ فَلْيُنْفِقْ مِمَّا آتَاهُ اللَّهُ لَا يَكْفِ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا مَا آتَاهَا سَيَجْعَلُ اللَّهُ بَعْدَ عُسْرٍ يُسْرًا “Eli geniş olan, elinin genişliğine göre nafaka versin. Rızık dar olan da, Allah’ın ona verdiğinden (o ölçüde)

²⁹ el-Kehf 18/73.

³⁰ et-Talâk 65/7.

³¹ el-İnşirâh 94/5,6.

³² Mukatil b. Süleyman b. Beşir, *Tefsiru Mukatil b. Süleyman*, thk: Ahmed Ferid, (Beyrut:Daru’l-Kitabi’l-İlmiyye, 2003), 3/ 373.

³³ Mahalli, Celaleddin ve Suyutî, Celaleddin, *Tefsirü’l-Celaleyn*, (İstanbul: Bilgi Kitabevi Yayınları, 1998), 2/ 225.

³⁴ Esed, Muhammed, *Kur’an Mesajı*, trc. Cahit Koytak, Ahmet Ertürk, (İstanbul: İşaret Yayınları, 1997), 3/ 1161.

³⁵ el-Bakara 2/280.

³⁶ Taberî, *Câmiü’l-Beyân an te’vili ayi’l-Kur’an*, 5/61; Yazır, Elmalı’lı Muhammed Hamdi, *Hak Dini Kur’an Dili*, (İstanbul: Eser Neşriyat, 1979), 2/ 975.

³⁷ et-Tevbe 9/117.

³⁸ Yazır, *Hak Dini Kur’an Dili*, 4/2633.

³⁹ Taberî, Ebû Cafer Muhammed b. Cerir, *Câmiü’l-Beyân an te’vili ayi’l-Kur’an*, (Riyad: Dâru Âlemi’l-Kütüb, 1424),12/ 50; İbn Kesîr, Ebu’l-Fidâ İsmâil, *Muhtasar Tefsirü İbn-i Kesir*, thk. Muhammed Ali Sabunî, (Beyrut: Daru’l-Kur’ani’l-Kerîm, 1402), 2/175.

⁴⁰ el-Kamer 54/8.

⁴¹ el-Furkân 25/26.

⁴² el-Müddessir 74/9.

⁴³ Kutub, Seyyid b. İbrâhim b. Hüseyin eş-Şazilî, (v. 1385/1966). *Fî Zilâli’l-Kur’an*, trc. Bekir Karlığa, M. Emin Saraç, İ. Hakkı Şengüler, (İstanbul: Birleşik Yayınları, 2012), 15/247.

⁴⁴ et-Talâk 65/6.

harcasın. Allah, bir kimseyi ancak kendine verdiği ile yükümlü kılar. Allah, bir güçlükten sonra bir kolaylık yaratacaktır.”⁴⁵ Durumu iyi olan veya zengin olan kimsenin zenginliği ölçüsünde infak etmesini ifade etmektedir. Nafaka meselelerine de değinen bu ayette belirtilen hüküm orta halli zengin olan bir kimse nafakayı zenginliği ölçüsüne göre vermesi gerektiğini, zira Allah'ın hiçbir kimseye gücünün üstünde bir işi ve sorumluluğu teklif etmeyeceğini, her hususta böyle olduğu gibi infakta da durumun böyle olduğunu ifade etmektedir. Zengin olan kişi zenginliğine göre, fakir olan kişi de fakirliğine göre sorumludur. Borç bulursa/bulabilirse sonradan vermek üzere iyi niyetle borç eder ki bu da bir bakıma Allah'ın lütfu ve ihsanı sayılır. Zira Allah her güçlükten sonra bir kolaylık yaratacaktır.⁴⁶

f. **Kötülük ve Ateş Anlamında Kullanılması:** فَسْتَيْبِرُهُ الْعُسْرَى “Biz de onu en zor olana kolayca iletiriz.”⁴⁷ Ayette cimrilik gösterip gücüne, konumuna ve elindeki mala güvenip Allah'ın yardımına muhtaç olmadığını zanneden kişi/kişiler için Allah'ın kolaylaştıracağı ifade edilen kötülük, zahmet yolu ve ateş, “en zor” anlamındaki “usr” kelimesi ile ifade edilmiştir.⁴⁸

Bu tahlillerden sonra “usr” kelimesinin Kur'ân'da 11 yerde ve şu 9 konuya temas ettiği görülmektedir.

- Orucun hükmü: el-Bakara 2/185.
- Borcun ödenmesi: el-Bakara 2/280.
- Durumun şiddeti: et-Tevbe 9/117.
- Sorumluluk: el-Kehf 18/73.
- Kıyamet gününün zorluğu: el-Kamer 54/8; el-Furkân 25/26; el-Müddessir 74/9.
- Eşler arasında ihtilaf: et-Talâk 65/6.
- İşin zordan kolaya nakli: et-Talâk 65/7.
- Kötü işler konumunda: el-Leyl 92/10.
- İşin zorluğu: el-İnşirâh 94/5,6.

Yüsr Kelimesinin Semantiği

“Yüsr” (يُسْر - يُبْسِرُ - يَسْرُ) kelimesi fiil kökeni itibariyle çeşitli anlamlarda kullanılmaktadır. (يُسْرُ - يُبْسِرُ - يَسْرُ) şeklinde kolay ve yumuşak anlamında,⁴⁹ (يُسْرُ) şeklinde bir işi kolaylaştırdı anlamında,⁵⁰ (يُسْرُ) şeklinde müsamahakâr davrandı, yumuşak oldu anlamında,⁵¹ (يُسْرُ) şeklinde mesela bir kadın için kolay doğum yapması anlamında,⁵² (يُسْرُ) şeklinde kolay oldu ve kolaylaştırdı anlamında,⁵³ (يُسْرُ) şeklinde kolaylaştı anlamında kullanılmaktadır.⁵⁴

(يُسْرُ) kökünden müştak isimler ise, (يُسْرُ) şeklinde zorluğun zıddı kolaylık ve zenginlik anlamında,⁵⁵ (يُسْرُ) şeklinde aşağıya doğru eğilmek anlamında,⁵⁶ (يُسْرُ) şeklinde kolaylık, yumuşaklık ve boyun eğme anlamında,⁵⁷ (يُسْرُ) şeklinde sağın zıddı olan sol anlamında,⁵⁸

⁴⁵ et-Talâk 65/7.

⁴⁶ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 7/5073.

⁴⁷ el-Leyl 92/10.

⁴⁸ Karaman, Hayrettin vd, *Kur'ân Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, (Ankara: DİB Yayınları, 2007), 5/634.

⁴⁹ Topaloğlu-Karaman, *Yeni Kamus*, 510.

⁵⁰ İbn Manzûr, *Lisanü'l-Arab*, “ysr”, 15/316.

⁵¹ İbn Manzûr, *Lisanü'l-Arab*, “ysr”, 15/315.

⁵² İsfahâni, *el-Müfredât fi Ğaribi'l-Kur'ân*, “ysr”, 848.

⁵³ İbn Manzûr, *Lisanü'l-Arab*, “ysr”, 15/315; İsfahâni, *el-Müfredât fi Ğaribi'l-Kur'ân*, “ysr”, 848; Topaloğlu-Karaman, Hayreddin, *Yeni Kamus*, 510.

⁵⁴ İbn Manzûr, *Lisanü'l-Arab*, “ysr”, 15/316; İsfahâni, *el-Müfredât fi Ğaribi'l-Kur'ân*, “ysr”, 847.

⁵⁵ İbn Manzûr, *Lisanü'l-Arab*, “ysr”, 15/315; İsfahâni, *Müfredatu elfazı'l-Kur'ân*, 847; Topaloğlu-Karaman, *Yeni Kamus*, 510; Cevheri, *es-Sihah*, “ysr”, 2/ 602; Zebidi, *Tacü'l-Arus min Cevahiri'l-Kamus*, 14/ 251.

⁵⁶ Cevheri, *es-Sihah*, “ysr”, 2/ 603.

⁵⁷ Zebidi, *Tacü'l-Arus min Cevahiri'l-Kamus*, “ysr”, 14/ 250.

⁵⁸ İbn Manzûr, *Lisanü'l-Arab*, “ysr”, 15/316.

(يسار) kolaylık, zenginlik, sol ve refah anlamında,⁵⁹ (يسرى) şeklinde daha kolay, sol taraf ve sol el anlamında,⁶⁰ (يسير) şeklinde az olan şey, istenmesi ve elde edilmesi basit ve kolay olan şey anlamında,⁶¹ (يسر) şeklinde daha kolay, sol ve solak anlamında,⁶² (ميسر) şeklinde kumar, kolay kazanç, oklarla oynanan kumar anlamında,⁶³ (ميسرة) şeklinde zorluğun zıddı, zenginlik, kolaylık ve genişlik anlamında,⁶⁴ (ميسور) şeklinde zorluğun zıddı ve kolayca erişilen anlamında,⁶⁵ (موسر) şeklinde zengin anlamında,⁶⁶ (ياسر) şeklinde kadehle oynayan anlamında kullanılmaktadır.⁶⁷

“Yüsr” kelimesi zorluğun zıddı olup kolaylık ve zenginlik,⁶⁸ aşağıya doğru eğilmek,⁶⁹ yumuşaklık ve boyun eğme anlamlarına gelmektedir.⁷⁰ Kur’an’da yer alan temel kavramlardan biri olan “yüsr” kelimesinin; bir işin kolaylığı, azlık, işlerin Allah’a kolay olması, gizlice ve yavaş yavaş çekip almak, az bir zaman, güzel söz, kumar ve güç yetirmek gibi birçok anlam alanlarında kullanılması bu kavramın önemini ortaya koymaktadır. Gerek dini sorumluluklarda gerekse de hayatın tamamında kolaylık asıl, zorluk ise geçici bir durumdur. Her zorluğun akabinde sabır ile beraber kolaylığın geleceği bilinmeli ve ona göre tavır alınmalıdır. Zira Allah bir kişiye ancak ve ancak çekeceği yükü yüklemektedir.⁷¹

“Yüsr” kelimesi Kur’an’da en sık kullanılan anlamlarına göre zikredilip ayetler o minval üzere serd edilecektir.

1. Azaltma ve Kolaylaştırma Anlamında Kullanılması: يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ وَآمَنَ مَنْ آمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَهُ جِزَاءُ الْحُسْنَىٰ وَسَنَقُولُ لَهُ مِنْ أَمْرِنَا يُسْرًا ⁷²; “Allah, size kolaylık diler, zorluk dilemez.”⁷²; *“Her kim de iman eder ve salih amel işlerse, ona mükâfat olarak daha güzeli var. (Üstelik) ona emrimizden kolay olanı söyleyeceğiz.”*⁷³; *“Eğer Rabbinden umduğun bir rahmeti istemek için onlardan yüz çevirecek olursan, o zaman onlara yumuşak bir söz söyle.”*⁷⁵ Cenab-ı Hakk, iyilik edilmesini emrettiği kimselerden yüz çevirme durumu olsa bile bari onlara güzel sözler söylemeyi,

2. İyi, Güzel ve Yumuşak Anlamında Kullanılması: وَإِمَّا نُرْضِئْ عَنْهُمْ ابْتِغَاءَ رَحْمَةٍ مِنْ رَبِّكَ نُرْجُوهَا ⁷⁴; *“Eğer Rabbinden umduğun bir rahmeti istemek için onlardan yüz çevirecek olursan, o zaman onlara yumuşak bir söz söyle.”*⁷⁵ Cenab-ı Hakk, iyilik edilmesini emrettiği kimselerden yüz çevirme durumu olsa bile bari onlara güzel sözler söylemeyi,

⁵⁹ İsfahâni, *el-Müfredât fi Ğarîbi'l-Kur'an*, “ysr”, 848; İbn Manzûr, *Lisanü'l-Arab*, “ysr”, 15/315; Cevheri, *es-Sihah*, “ysr”, 2/ 605; Topaloğlu-Karaman, *Yeni Kamus*, 510.

⁶⁰ İbn Manzûr, *Lisanü'l-Arab*, “ysr”, 15/316; Topaloğlu-Karaman, *Yeni Kamus*, 510.

⁶¹ İsfahâni, *el-Müfredât fi Ğarîbi'l-Kur'an*, “ysr”, 848; Zebîdî, *Tacü'l-Arus min Cevahiri'l-Kamus*, “ysr”, 14/ 252.

⁶² Cevheri, *es-Sihah*, “ysr”, 2/ 603; Topaloğlu-Karaman, *Yeni Kamus*, 510.

⁶³ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 2/764; İsfahâni, *el-Müfredât fi Ğarîbi'l-Kur'an*, “ysr”, 848.

⁶⁴ İsfahâni, *el-Müfredât fi Ğarîbi'l-Kur'an*, “ysr”, 848; İbn Manzûr, *Lisanü'l-Arab*, “ysr”, 15/315; Cevheri, *es-Sihah*, “ysr”, 2/ 603.

⁶⁵ *Lisanü'l-Arab*, “ysr”, 15/316; Cevheri, *es-Sihah*, “ysr”, 2/ 602.

⁶⁶ Topaloğlu-Karaman, *Yeni Kamus*, 510.

⁶⁷ Cevheri, *es-Sihah*, “ysr”, 2/ 603.

⁶⁸ İbn Manzûr, *Lisanü'l-Arab*, “ysr”, 15/315; İsfahâni, *el-Müfredât fi Ğarîbi'l-Kur'an*, “ysr”, 847; Cevheri, *es-Sihâh*, “ysr”, 2/602; Zebîdî, *Tacü'l-Arus min Cevahiri'l-Kamus*, “ysr”, 14/251

⁶⁹ Cevheri, *es-Sihâh*, “ysr”, 2/603.

⁷⁰ Zebîdî, *Tacü'l-Arus min Cevahiri'l-Kamus*, “ysr”, 14/250.

⁷¹ el-Bakara 2/286.

⁷² el-Bakara 2/185.

⁷³ el-Kehf 18/88.

⁷⁴ et-Talâk 65/7.

⁷⁵ el-İsrâ 17/ 28.

tatlı ve yumuşak davranmayı emretmektedir. Zira hoş, yumuşak ve tatlı bir söz onlar için umut olur.⁷⁶

3. Hafif ve Yavaş Anlamında Kullanılması: *أَلَمْ تَرَ إِلَى رَبِّكَ كَيْفَ مَدَّ الظِّلَّ وَلَوْ شَاءَ لَجَعَلَهُ سَاكِنًا ثُمَّ جَعَلْنَا* *Rabbinin gölgeyi nasıl uzattığını görmez misin? İsteseydi onu durdururdu. Sonra Biz güneşi, ona delil kılıp yavaş yavaş kendimize çekmişizdir.*⁷⁷ Ayetteki "yüsr" kelimesi bazı rivayetlere göre ise "gizlice" anlamında kullanıldığı, anlamının ise, "Onu gizlice alıp kendimize çektik ki bir çardak veya bir ağacın altında olanın dışında yeryüzünde hiç bir gölge kalmamıştır." Olduğu ifade edilmektedir.⁷⁸

4. Az Anlamında Kullanılması: *وَلَمَّا فَتَحُوا مَتَاعَهُمْ وَجَدُوا بِضَاعَتَهُمْ رُدَّتْ إِلَيْهِمْ قَالُوا يَا أَبَانَا مَا نَبْجِي هَذِهِ بِضَاعَتُنَا* *Yüklerini açıp zahire bedellerinin kendilerine geri verildiğini gördüler. "Ey babamız! Daha ne isteriz? İşte ödediğimiz bedeller de bize geri verilmiş. Onunla yine ailemize yiyecek getirir, kardeşimizi korur ve bir deve yükü zahire de fazladan alırız. Çünkü bu getirdiğimiz az bir zahiredir" dediler.*⁷⁹ *وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ غَدُوًّا وَظُلْمًا فَسَوْفَ* *Kim haddi aşarak ve zulmederek bunu yaparsa, onu cehennem ateşine atacağız. Bu, Allah'a pek kolaydır.*⁸⁰ *إِلَّا طَرِيقَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا وَكَانَ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا* *(Allah onları) ancak içinde ebedî kalacakları cehennem yoluna iletir. Bu ise Allah'a çok kolaydır.*⁸¹ Yûsuf suresinde geçen ayetteki "yesir" ifadesi az bir ölçek manasındadır. Hz. Yusuf'un kardeşlerinin aldığı/alacağı zaten azdır ve onlara denk de değildir.⁸² Nisâ suresindeki ayette ise mümin kardeşine düşmanlık yaparak onu haksız yere öldüren kişi/kişiler veya haram olan bir işi yapan kişi/kişilerin ateşe gireceği, cezayı vermenin de Allah için kolay olduğu ifade edilmektedir.⁸³

5. Kolay Anlamında Kullanılması: *أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ إِنَّ ذَلِكَ فِي كِتَابٍ إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ* *Bilmez misin ki, kuşkusuz Allah gökte ve yerde ne varsa hepsini bilir. Kuşkusuz bunların hepsi bir kitapta (Levh-i Mahfuz'da)dır. Şüphesiz bu, Allah'a göre çok kolaydır.*⁸⁴ *أُولَئِكَ يَرَوْنَ كَيْفَ يُبْدِئُ اللَّهُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ* *Onlar, Allah'ın başlangıçta yaratmayı nasıl yaptığını, sonra onu nasıl tekrarladığını görmüyorlar mı? Şüphesiz bu, Allah'a göre kolaydır.*⁸⁵ *وَلَوْ دَخَلَتْ عَلَيْهِمْ مِنْ أَفْطَارِهَا ثُمَّ سَلُوا الْفِتْنَةَ لَأَتَوْهَا وَمَا تَلْبَثُوا بِهَا إِلَّا يَسِيرًا* *Eğer onların her tarafından üzerlerine girilse de sonra fitne çıkarmaları istenilse derhal onu yapacaklardı. Ama onunla da pek az duracaklardı.*⁸⁶ *إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا* *İşte onlar iman etmediler. Allah da onların amellerini boşa çıkardı. Bu, Allah'a kolaydır.*⁸⁷ *يَا نِسَاءَ النَّبِيِّ مَنْ يَأْتِ* *Ey Peygamber'in hanımları! İçinizden kim apaçık bir çirkinlik yaparsa, onun cezası iki kat verilir. Bu, Allah'a göre kolaydır.*⁸⁸ *يَوْمَ تَشْفَقُ* *وَمَا يُعْمَرُ مِنْ مُعَمَّرٍ وَلَا يُنْقَصُ مِنْ عُمُرِهِ إِلَّا فِي كِتَابٍ إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ* *O gün yer, onların üzerinden süratle yarılıp açılır. Bu, (hesap için) bir toplamadır, bize göre kolaydır.*⁸⁹ *هَرِغَانِي* *Herhangi bir kimseye uzun ömür verilmez yahut ömrü kısaltılmaz ki bu bir kitapta (Levh-i Mahfuz'da yazılı) olmasın. Şüphesiz bu, Allah'a kolaydır.*⁹⁰ *يَرَى* *Yeryüzünde ve kendi nefislerinizde uğradığınız hiçbir musibet yoktur ki, biz onu yaratmadan önce, bir kitapta (Levh-i Mahfuz'da) yazılmış olmasın. Şüphesiz bu, Allah'a göre kolaydır.*⁹¹ *عَلَى الْكَافِرِينَ عَذَابٌ عَظِيمٌ* *Kâfirler için hiç kolay değildir.*⁹² el-Ahzâb 14. Ayette geçen "yesir" kelimesine bazı alimlerce az manası verilmiş,⁹³ anlamının da "Şayet düşmanlar Medine'nin her yerinden saldırmış olsalardı,

⁷⁶ Kutub, *Fî Zilâli'l-Kur'ân*, 9/309.

⁷⁷ el-Furkân 25/45,46.

⁷⁸ İbn Kesir, *Muhtasar Tefsirü İbn-i Kesir*, 2/634.

⁷⁹ Yûsuf 12/65.

⁸⁰ en-Nisâ 4/ 30.

⁸¹ en-Nisâ 4/ 169.

⁸² İbn Kesir, *Muhtasar Tefsirü İbn-i Kesir*, 2/206.

⁸³ Taberî, *Câmü'l-Beyân an te'vili ayi'l-Kur'an*, 6/640.

⁸⁴ el-Hac 22/ 70.

⁸⁵ el-Ankebût 29/ 19.

⁸⁶ el-Ahzâb 33/14.

⁸⁷ el-Ahzâb 33/19.

⁸⁸ el-Ahzâb 33/30.

⁸⁹ el-Kâf 50/44.

⁹⁰ Fâtır 35/11.

⁹¹ el-Hadid 57/22.

⁹² el-Müddessir 74/10.

⁹³ İsfahânî, *el-Müfredât fî Ğaribi'l-Kur'ân*, "ysr", 848.

onlar hızlıca küfre girer, imanlarını muhafaza etmez, en küçük bir korku veya sarsıntı karşısında direnir duramazlardı”⁹⁴ olduğu ifade edilmiştir.

6. Cennet Anlamında Kullanılması: فَسَنِيْبِرُهُ لِيَسْرَى “Biz onu en kolay olana (cennete) kolayca iletiriz.”⁹⁵ Bazı alimler buradaki “yüsr” kelimesini cennet, her türlü iyi ve güzel şeyler, insanın yapmakla sorumlu olduğu her türlü emir ve yasağa uymasını kolaylaştırmak olduğunu ifade etmişlerdir.⁹⁶

7. Refah ve Kurtuluş Anlamında Kullanılması: فَإِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا إِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا “Şüphesiz güçlükle beraber bir kolaylık vardır. Gerçekten, güçlükle beraber bir kolaylık vardır.”⁹⁷; لِيُنْفِقَ “Eli geniş olan, elinin genişliğine göre nafaka versin. Rızkı dar olan da, Allah’ın ona verdiği (o ölçüde) harcasın. Allah, bir kimseyi ancak kendine verdiği ile yükümlü kılar. Allah, bir güçlükten sonra bir kolaylık yaratacaktır.”⁹⁸ el-İnşirâh suresinde yakınlık, beraber olmaya benzetilerek ifade olunmuştur. Zira göğsü açma ve neticesinde üzerindeki yükü kaldırma, yükün sırtı ezmesinden sonra gerçekleşmiştir.⁹⁹

8. Kur’ân’ı Okuma Kolaylığı Anlamında Kullanılması: فَأَيَّمَا يَسْرُنَاهٗ بِلِسَانِكَ لِيُنْفِقَ بِهِ “Ey Muhammed! Biz, Allah’a karşı gelmekten sakınanları Kur’ân ile müjdeleyesin, inat eden bir topluluğu da uyarasın diye, onu senin dilin ile (indirip) kolaylaştırdık.”¹⁰⁰; فَأَيَّمَا يَسْرُنَاهٗ بِلِسَانِكَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ “(Ey Muhammed!) Biz Onu (Kur’ân’ı) senin dilinle kolaylaştırdık ki, düşünüp öğüt alsınlar.”¹⁰¹ Buradaki ayetlerde geçen “yüsr” kelimesi “kolaylaştırma” anlamına gelen lafızdan hareketle Kur’ân’ın kendine özgü ifade özellikleri, anlaşılma ve ezberlenmesinin kolay oluşunu ifade etmektedir.¹⁰²

Bu tahlillerden sonra “yüsr” kelimesinin Kur’ân’da 41 yerde ve şu 26 konuya temas ettiği görülmektedir.

- Orucun hükmü: el-Bakara 2/185.
- Hac ve umrenin hükmü: el-Bakara 2/196.
- İçki ve kumarın hükmü: el-Bakara 2/219; el-Maide 5/90,91.
- Borcu ödeme: el-Bakara 2/280.
- Zalimlerin cehennemde azabı: en-Nisâ 4/ 30.
- Kafirlerin cehennemde azabı: en-Nisâ 4/ 169.
- Sorumluların takdir yetisi: Yûsuf 12/65.
- Sözü akrabalara, fakirlere ve yolculara vermek: el-İsrâ 17/ 28.
- Allah’ın emri: el-Kehf 18/88.
- Dilin Kur’ân’ı okuma kolaylığı: Meryem 19/97; ed-Duhân 44/ 58.
- Kolay kılma (Teshil): Tâhâ 20/26.
- Allah’ın kudreti: el-Hac 22/ 70; el-Ankebût 29/ 19.
- Allah’ın kâinatı yaratılışı: el-Furkân 25/45,46.
- Zamanın kısa tutulması: el-Ahzâb 33/14.
- İnanmayanların amelini boşa çıkarma: el-Ahzâb 33/19.
- Azaplandırma: el-Ahzâb 33/30.
- İnanmayanların amelini açığa çıkarma: Yâsîn 36/76.
- Kötü insanların kıyametteki durumları: el-Kâf 50/44.
- Kolay esen ve akan her şey: ez-Zâriyât 51/3.
- Kur’ân okuyuşunun kolaylığı: el-Kamer 54/17, 22,32,40; el-Müzzemmil 73/20.
- Bela ve musibetin gelişi: el-Hadid 57/22.
- İşlerin kolaylığı: et-Talâk 65/4,7; el-İnşirâh 94/5,6.
- Küfrün zorluğu: el-Müddessir 74/10.
- Yollardan geçişin kolaylığı: Abese 80/20.

⁹⁴ İbn Kesir, *Muhtasar Tefsirü İbn-i Kesir*, 3/87.

⁹⁵ el-Leyl 92/7.

⁹⁶ Razî, Ebû Abdullah Fahrüddin Muhammed b. Ömer b. Hüseyin (v. 395/1004). *Mefâtihu’l- Ğayb*, (Beyrut: Darü’l- Fikir, 1999), 31/200.

⁹⁷ el-İnşirâh 94/5,6.

⁹⁸ et-Talâk 65/7.

⁹⁹ Yazır, *Hak Dini Kur’an Dili*, 8/5923.

¹⁰⁰ Meryem 19/97.

¹⁰¹ ed-Duhân 44/ 58.

¹⁰² Karaman, *Kur’ân Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, 5/188.

- y. İnsanların kıyamet gününde hesapları: el-İnşikâk 84/8.
z. İslam'a ve cennete girişin kolaylığı: el-Leyl 92/7; el-A'lâ 87/8.

Yüsr Prensibinin Uygulanması

İslam fihhinde yüsr prensibi değişik şekillerde uygulanmıştır. Başlangıçta hükümlerde kolaylık ve tahfif gözetilmiştir. Allah insanoğlunu kolaylıkla yapabileceği hususlardan sorumlu kılmıştır. Günde beş vakit namaz yerine elli vakit, bir ay oruç yerine de altı ay oruç tutmayı sorumlu tutmamıştır. Zira günde beş vakit namaz ile yılda bir ay oruç insanoğlunun gücü ve kudreti dahilindedir. Hatta orucun farz kılındığı ayette Allah "Allah, size kolaylık diler, zorluk dilemez."¹⁰³ Buyurarak yılda bir ay oruç tutmanın sağlıklı bir kimse için zor olmadığını ifade etmiştir. Keza, ömürde bir kez farz olan hac ibadetinde de yüsr prensibi uygulanmıştır. Nitekim haccın her sene tekkerrürü ile ilgili olarak Hz. Peygamber'e "her yıl mı hac edececeğiz?" diye soran sahabeye "eğer evet deseydim size her yıl farz olurdu ve siz onu yerine getiremezsiniz."¹⁰⁴ Diye cevap vermesi de yüsr prensibi gereğidir. Haccın emredildiği سَبِيلًا "Yolculuğuna gücü yetenlerin haccetmesi, Allah'ın insanlar üzerinde bir hakkıdır."¹⁰⁵ ayetinde de yüsr prensibi açıkça görülmektedir. İslam'ın önemli rükünlerinden olan zekâtın tüm Müslümanlara değil de sadece belli şartlara haiz olanlara farz kılınması da yüsr prensibinin bir gereğidir.

Farz ibadetlerdeki yüsr prensibi ile kolaylık ve hafiflik esas alındığı gibi nafile ibadetlerde de aynı prensip esas alınmıştır. Hz. Peygamber'in geceleri daima ibadet edeceği, daima oruç tutacağı ve evlenmeyeceğini beyan eden sahabelere tepki göstermesi buna örneklerdir.¹⁰⁶ Hz. Aişe'nin "Nazil olan ilk ayetlerde içkinin ve zinanın yasaklığına değinilseydi sahabe ne içkiyi ne de zınayı terkederdi"¹⁰⁷ sözü yüsr prensibinin bir göstergesidir. Buna ilaveten yatsı namazları sonrasında okunan وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَا إِمْرًا كَمَا حَمَلْتَهُ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِنَا "Ey Rabbimiz! Bize, bizden öncekilere yüklediğin gibi ağır yük yükleme."¹⁰⁸ Ayeti de yüsr prensibine delalet etmektedir. Bazı özürler nedeniyle verilen hükümlerin sonradan kolay kılınması da bu prensibin bir gereğidir. Oruç ve haccın belirli mazeretler sebebiyle iskatı, seferde namazların kasrı, hacda ise cem ve kasrı, mazeret sebebiyle abdest yerine teyemmümün alınması gibi kolaylıklar buna örnek gösterilebilir.

Yüsr ile ilgili genel ve külli kaideleri zikretmek de faydalı olacaktır. المشقة تجلب التيسير "Meşakkat teysiri celbeder." (Mecelle 17. Madde) Kaidenin aslı "Allah, size kolaylık diler, zorluk dilemez."¹⁰⁹; "O, sizi seçti ve dinde üzerinize hiçbir güçlük yükledi."¹¹⁰ Ayetleri ve "Sizler kolaylaştırıcı olarak gönderildiniz, zorlaştırıcı değil."¹¹¹; "Dininizin en hayırlısı, en kolay olanıdır."¹¹² Hadislerine dayanmaktadır.

Bir diğeri ise, İmam Şafii'nin ortaya koyduğu إنَّ الأَمْرَ إِذَا ضَاقَ أَتَّسَعَ "bir işte meşakkat görülünce ruhsat ve genişlik gösterilir" (Mecelle 18. Madde) kaidesidir.¹¹³ Bu, "Şüphesiz güçlükle beraber bir kolaylık vardır. Gerçekten, güçlükle beraber bir kolaylık vardır." Ayetine dayanmaktadır.¹¹⁴

Kur'ân-ı Kerim'de Usr ve Yüsr Kelimelerini İçeren Ayetlerin Eğitim Yönü

Eğitimin, ülkenin, toplumun ve öğrencilerin ihtiyaç duyduğu psikolojik, kişisel, manevî, ruhî ve ahlakî becerilerini yaşatmayı, aynı zamanda eğitim ve öğretimde etkili bir ortamı

¹⁰³ el-Bakara 2/185.

¹⁰⁴ Müslim, "Hac", 412.

¹⁰⁵ Âl-i İmrân 3/97.

¹⁰⁶ Buhârî, "Nikâh", 1; Müslim, "Nikâh", 5; Nesâî, "Nikâh", 4; İbn Hanbel, II, 158; III, 241,259, 285.

¹⁰⁷ Buhârî, "Fedâilü'l-Kur'an", 6.

¹⁰⁸ el-Bakara 2/286.

¹⁰⁹ el-Bakara 2/185.

¹¹⁰ el-Hac 22/ 78.

¹¹¹ Buhârî, "Vudû", 58, "Edeb",80.

¹¹² İbn Hanbel, 3/ 479.

¹¹³ Suyûtî, Celaluddin Abdurrahman b. Ebi Bekr, *el-Eşbâh ve'n-Nezâir*, (Mısır: byy,1959), 83.

¹¹⁴ el-İnşirâh 94/5,6.

hazırlamayı hedeflediği bilinmektedir. İslamî eğitim ise ruhsal, zihinsel, duygusal, ahlakî, sosyal ve fiziksel olarak her yönüyle bütünleşmiş, içinde yaşadığı sosyal ortama uyum sağlayabilen normal bir kişilik oluşturmayı amaçlamaktadır. Eğitime dahil olmak, eğitim sürecinde ahlakî hedefe ulaşmanın ve eğitim konusunda yararlı fikirler sunmanın bir aracı olarak kabul edilmektedir. Bundan dolayıdır ki anne ve babalar eğitim sistemini çocuklarının kişiliğini şekillendirmek için kullanılmışlardır. Zira eğitim süreci vücuttaki organlar gibidir. Usr ve yûsr kelimelerinin semantiği incelenirken kısaca eğitim boyutunun da izah edilmesi, konu ile ilgili olarak öğretmenin şahsiyeti ve eğitim üslubunun açıklanması fayda sağlayacaktır.

a. Öğretmenin Şahsiyeti

Öğretmenin şahsiyeti konusu, onun kişiliği ve doğası ile ilgili olan ve onu diğerlerinden ayıran yönlerdir. Öğretmenlerin kişilikleri farklı olsa da, bazı ortak noktalar olmalıdır. Onların sahip olması gereken özelliklerden biri iyi huylu ve güzel davranışlı olmalarıdır. İyi huy ve iyi davranıştan maksat eğitimde olması gereken tüm güzel tutumlar, özellikler ve sıfatlardır ki bunları şöyle sıralayabiliriz:

Kolaylık: Öğretmen, her zaman öğrencilerine rahatlık ve kolaylık sağlamaya hazır olmalıdır.

Tahfif: Öğretmen eğitimde eğitim materyallerini azaltıp kolaylaştırmalıdır.

İyi Model: İyi bir öğretmen öğrencilerine iyi bir model olmalıdır.

Azaltma: İyi bir öğretmen öğrencilerine eğitim materyallerini azaltmalıdır.

Refah ve Çıkış Yolu: Öğrencilerin bir sorunu olduğunda öğretmenin nerede bir çıkış yolu varsa ona yönlendirmesi gerekir.

b. Eğitim Üslubu

Üslup yöntem demektir ki bir şeyin nasıl ve ne şekilde yapıldığını/yapılması gerektiğini göstermektedir. Öğretim yöntemleri, öğretmenlerin eğitim hedeflerine ulaşmak için ders materyallerini de kullanarak başarıyı sağlamak ve anlamayı pekiştirmek için sınıfta kullandığı üsluplardır. Eğitim üslubu öğretim zamanında öğretmenler tarafından gerçekleştirilmektedir. Öğretmen ve öğrenciler arasında sınıfta gerçekleşen etkinlikler de eğitim üslubu ve yöntemleridir. Öğretim yöntemleri ise, öğretmenin eğitimde kullandığı kalıplardır.

Öğretmenlerin kullandığı yöntemlerin özellikleri kısaca şöyle özetlenebilir:

1. Öğretim metodlarına uyacak şekilde yöntem ve üsluplar kullanılmalıdır.
2. Öğretmen, öğretmeyi ve öğrenmeyi kolaylaştırmak için medyayı kullanmalıdır.
3. Öğretmen, öğrencilerin kolayca cevaplayacağı soru ve şekilleri hazırlamalıdır.
4. Öğretmen, öğrencilerin iyi sonuçlar alabilmeleri amacıyla kolay materyaller sunmalıdır.
5. Öğretmen, öğrencilerle işbirliği içinde öğrenme araçlarını sağlamalıdır.
6. Öğretmen öğrencileri önceki yanlış bilgilerini düzeltme amacıyla eğitimde başarıyı yükseltecek unsurları ve uygun deneyimleri de eğitime entegre etmelidir.

SONUÇ

“Usr” ve “yûsr” kelimeleri Kur’ân’da sıkça kullanılan temel kavramlardandır. Bazı ayetlerde tek başlarına bazı ayetlerde ise birbirleriyle olan sıkı irtibatları nedeniyle birlikte kullanılmışlardır.

“Usr” kelimesinin en temel anlam alanı “zorluk” olup buna bağlı olarak bazen bu anlama yakın, bazen de bu anlamın uzağında olan çeşitli anlamlarda kullanılmıştır. “Yûsr” kelimesinin en temel anlam alanı ise kolaylıktır. “Yûsr” kelimesi de “usr” kelimesi gibi

bazen kolaylık anlamına yakın bazen de kolaylığın uzağında olan çeşitli anlamlarda kullanıldığı görülmektedir.

Allah her zorlukla beraber bir kolaylık bahşetmiştir. Başlangıçta zor gibi görünen bazı iş ve işlemlerin zamanla kolaylaştığı görülmektedir. İnsanların gözlerinde büyütüp zor ve yapılması mümkün görülmeyen bazı iş ve işlemlerin zaman ilerledikçe yapılabilir ve kolay olduğu görülebilmektedir.

Zorlukla elde edilen bir nimetin veya kazanılan bir işin değeri daha iyi bilinmektedir. Tam tersi kolaylıkla elde edilen bir nimetin ve kazanılan bir işin değeri ise bilinmemektedir. Bu husus hayatın tüm alanlarını kapsamaktadır. Bir nimette ve bir işte çaba ve zorluk yoksa elde edilen nimetin ve servetin değeri bilinmez. Emek olmadığından dolayı onu yer bitirir ve nimeti heba eder. Mal, mülk, makam, iş, servet ve emek sarf edilmeden kolaylıkla elde edilen tüm kazanımlar için durum bundan farklı değildir.

Sıkıntılar, zaruretlar ve ihtiyaçların neden olduğu "usr" durumlarında "yüsr" prensibi işleterek, insanlara ruhsat ve genişlikler tanınmıştır. Azaltma ve kolaylaştırma, iyilik ve güzellik, hafif ve yavaş, az ve kolay, refah ve kurtuluş anlamlarını ihtiva etmesi nedeniyle de "usr" yerine "yüsr" prensibi kullanılarak genişlikleri sağlamak prensibi hedeflenmiştir.

Ayetler ışığında sunmaya çalışılan "usr" ve "yüsr" prensiplerinin dün olduğu gibi günümüze ve geleceğe de ışık tutabileceği, sorunların ve problemlerin çözümünde önemli bir rol oynayacağı, böylece gerek eğitim alanında gerek sosyal hayatta gerekse de İslam hukukunun icrası noktasında teori kısmı ile hayatın pratikleri arasında bir denge oluşturacağı izahtan varestedir.

KAYNAKÇA

- Buhârî, Muhammed b. İsmail (v. 256/870). *Sahihu'l-Buharî*, Riyad: Daru'l- Hadara, 2015.
- Cevherî, İsmail b.Hammad. *es-Sihâh*, Beyrut: Dâru'l-İlm lilmelayin, 1979.
- Esed, Muhammed, *Kur'an Mesajı*, trc. Cahit Koytak, Ahmet Ertürk, İstanbul: İşaret Yayınları, 1997.
- Ferâhidî, Ebu Abdillâh Halil bin Ahmed (v. 175/791). *Kitabü'l-Ayn*, Beyrut: Müessesetü'l-A'lemi Li'l- Matbuat, 1988.
- Firuzâbâdî, Mecduddin Muhammed b. Yakub (v. 817/1415). *el- Kamusu'l Muhit*, Mısır: Müessesetu'r-Risâle, trs.
- İsfahânî, Rağîb Ebi'l Kasım Muhammed b. Hüseyin (v. 502/1108). *el-Müfredât fî Ğaribi'l-Kur'an*, Beyrut: Dâru'l- Ma'rife, trs.
- İbn Hanbel, Ahmet, b. Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî (v. 241/855). *El- Müsned*, Beyrut: Müessesetu'r- Risale, 1997.
- İbn Kesîr, Ebu'l-Fidâ İsmâîl, *Muhtasar Tefsirü İbn-i Kesir*, thk. Muhammed Ali Sabunî, Beyrut: Daru'l-Kur'ani'l-Kerîm, 1402.
- İbn Manzûr, Muhammed b. Mükerrrem b. Ali (v. 711/1311). *Lisânü'l-'Arab*, Beyrut: Darü Sâdır, 2010.
- Karaman, Hayrettin vd, *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, Ankara: DİB Yayınları, 2007.
- Kasımî, Muhammed Cemaluddin. *Mehâsinu't-Te'vil*, Kahire: byy,1957.
- Kutub, Seyyid b. İbrâhim b. Hüseyin eş-Şâzîlî, (v. 1385/1966). *Fî Zilâli'l-Kur'an*, trc. Bekir Karlığa, M. Emin Saraç, İ. Hakkı Şengüler, İstanbul: Birleşik Yayınları, 2012.
- Mahallî, Celaledin ve Suyutî, Celaledin, *Tefsirü'l-Celaleyn*, İstanbul: Bilgi Kitabevi Yayınları, 1998.
- Mukatil b. Süleyman b. Beşir, *Tefsiru Mukatil b. Süleyman*, thk. Ahmed Ferid, Beyrut: Daru'l-Kitabi'l-İlmiyye, 2003.
- Müslim, b. Haccac b. Müslim El Kuşeyri (v. 261/875). *Camiu's- Sahih*, Kahire: Dar Er-Reyyan, 1987.

- Mütercim Asım Efendi. *Kâmûsu'l-Muhît Tercümesi*, Hazırlayan: Mustafa Koç, Eyyüp Tanrıverdi, İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2013.
- Nesâî, Ebû Abdurrahman Ahmed b. Şuayb (v. 303/915). *Sünen*, İstanbul: Çağrı Yayınları, 1981.
- Razî, Ebû Abdullah Fahrüddîn Muhammed b. Ömer b. Hüseyin (v. 395/1004). *Mefâtihu'l-Ğayb*, Beyrut: Darü'l- Fikir, 1999.
- Suyûtî, Celaluddin Abdurrahman b. Ebi Bekr (v. 911/1505). *el-Eşbâh ve'n-Nezâir*, Mısır: byy,1959.
- Taberî, Ebû Cafer Muhammed b. Cerir, “*Câmiü'l-Beyân an te'vili ayi'l-Kur'an*”, Riyad: Dâru Âlemi'l-Kütüb, 1424.
- Topaloğlu, Bekir ve Karaman, Hayreddin, *Yeni Kamus*, İstanbul: Ensar Neşriyat, 1980.
- Yazır, Elmalı'lı Muhammed Hamdi. *Hak Dini Kur'an Dili*, İstanbul: Eser Neşriyat, 1979.
- Zebîdî, Ebu'l-feyz Murtaza Muhammed b. Muhammed (v. 1205/1797). *Tacü'l-Arus min Cevahiri'l-Kamus*, edit: Abdulmun'im Halil İbrahim, Kerim Seyyid Muhammed Mahmud, Beyrut: Darü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1428.